

## הורדוס והרודיון

אחד האנשים השנואים ביותר בהיסטוריה. מלך פרנואיד, ששלט בעזרת טרור ומעשי רצח. חיסל את מתנגדיו ואף את בני משפחתו- כולל את אשתו האהובה ובניו. המוניטין איום זה, האפיל על צד אחר באישיותו- הורדוס היה אדריכל אומן; מתוקף מעמדו המלכותי המיוחד, הוא הותיר מבנים אימפריאליים שחלקן בשימוש מתקופתו ועד היום. האיש הוא אחד מן האנשים בעלי ההשפעה הגדולה ביותר על הארכיאולוגיה הישראלית. גם בקנה מידה של היום, הורדוס הפך משהו כמעט דמיוני- למציאות; הוא בנה מבצרים (מצדה, הרודיון, מכור, ועוד), מקדשים, ארמונות וערים (אנטיפטרוס, שומרון קיסריה). אך היהלום שבכתר מפעלי הבנייה של הורדוס הוא ללא ספק בית המקדש. הורדוס ידע לשלב בין בנייה רגילה ולהפוך חלק מהמבנים למונומנטים לזיכרון של הקרובים לו: כך היו אנטיפטריס, אותה קרא על שם אביו, פצאליס, שנקראה על שמו של אחיו, וקיסריה על שם אוגוסטוס קיסר. אך הורדוס נסתלק מן העולם כשהוא מותיר אחריו חידת מסתורין אחת גדולה מאוד: **היכן בנה אדריכל גדול זה את קברו שלו עצמו?**

## חידת הקבר וסיפורו של הארכיאולוג

מציאת קברו הייתה אחת התגליות הגדולות של הזמן האחרון. עבורי, הכרזתו של אהוד נצר, במאי 2007, על מציאת קברו של הורדוס, הייתה אחד האירועים הארכיאולוגיים/היסטוריים המרגשים ביותר מאז גילוי המגילות בים המלח, והיא ממש נחרתה בליבי. **"מציאת קברו של הורדוס בהרודיון, אחד המבנים המרתקים ביותר של העולם הקדום"**, כך אמר אהוד נצר מוצא הקבר ואחד המומחים הגדולים לתקופתו ופעילות של הורדוס בעולם.

בדברי ימי ההיסטוריה זכור המלך הורדוס כמנהיג עריץ, אכזר ופרנואיד. הוא שלט בממלכת יהודה הקדומה במשך יותר משלושים שנה. מעשיו מתוארים בהרחבה בכתבים היסטוריים, וכמה ממבני הפאר הרבים שבנה אף השתמרו עד היום. הורדוס עלה לגדולה כבנו של אנטיפטרוס האדומי, האיש החזק בממלכה החשמונאית, מוציא ומביא לפני מלכים. אנטיפטר – סבו של הורדוס היה עוזרו הקרוב של אלכסנדר ינאי, שלומציון, אנטיפרוס בנו היה עוזרו הכול יכול של הורקנוס, ולמעשה היה ראש ממשלה כל יכול של יהודה. הוא היה איש עשיר מאד הלווה כספים והגיש עזרה ליוליוס קיסר בתקופה קריטית של מאבקו בפומפיוס. הורדוס בתמורה חיזק את מעמדו ואת שלטונו על יהודה ומינה את שני בניו, הורדוס ופצאל לאחראים- האחד על הגליל והשני על יהודה. הורדוס, או "מלך היהודים", כפי שנקרא בתקופתו- שינה את פני ארצנו ע"י בניה מאסיבית של מבנים מונומנטאליים ברחבי הארץ. לימים יהיה האיש ידוע בשילובים המדהימים שלו.

## מצדה

הר מבודד וגבוה, בו מצוי היה בסכנת מוות בבורחו מפני הפרתים. להורדוס היה חזון להפוך הר שומם זה לשילוב של מבצר וארמון- אחד מהמדהימים הבנוי על פני שלוש מדרגות, עד כי נדמה שסותר את חוקי הגרביטציה, ובו בורות מים רבים עד כי "נדמה שהיו מעיינות על ההר....."

## קיסריה מרטימה

(קיסריה על הים) שילוב של עיר ומונומנט זיכרון לקיסר אוגוסטוס שלעיתים נכנסה בין שבעת פילאי עולם העתיק. קיסריה הייתה עיר מרשימה עם נמל עצום. בעיר הוקם היפודרום למרוצי סוסים, תיאטרון רומי (שפעיל עד היום...) ועוד. הורדוס בנה בעיר ארמון על המים, מן היפים בעולם; יחד עם זאת- מה שייחד את הורדוס מכול בונה אחר בקיסריה הוא ללא ספק נמל קיסריה. הורדוס בנה כאן בתוך המים נמל עצום! לצורך כך המציא הורדוס את המלט המתגבש בתוך המים! מזח מרשים, ראשון מסוגו בעולם!! הגורמים להיעלמות נמל זה לתוך הים, הם על פי החשד שני גלי צונאמי: האחד בשנת 115 לספירה והשני בשנת 1034 לספירה.

## בית המקדש בירושלים

בתקופת קיומו היה בית המקדש אחד מהמבנים הגדולים ביותר בעולם. שריד ממקדש זה (החומה החיצונית) הוא אחד מהשרידים הקדושים ביותר ביהדות- הכותל המערבי. למרות שלא למד באופן מסודר, היה הורדוס האומן שעמד מאחרי כול תוכניות הבניה: תוכניות מקוריות דמיוניות ומדהימות וגדולות; האחרונה שבהן, אנדרטה שבנה לעצמו, היא לא אחרת מאשר **הרודיון**, אותה קרא על שמו – הורדוס. הרודיון נמצאת 30 קילומטר דרומית לירושלים, מתחם המשתרע על פני 150 דונם.

מציאת מקום קבורתו של הורדוס, הפך לאובססיה של פרופסור אהוד נצר. אהוד סיים את לימודי אדריכלות ב 1958, וכאדריכל התלהב מהבניה של הורדוס. הוא התחיל לחשוף את המבנים של הורדוס והדבר משך אותו להתחיל בחפירות. בשנים 1972-1978 השלים את התואר בארכיאולוגיה. זה היה הרקע ממנו צמח מחקר על הבניה של הורדוס. את הדוקטורט שלו עשה פרופ' נצר על ארמונות הורדוס במצדה יריחו והרודיון; כאדריכל היה קל לאהוד להבין את צורת הבניה של הורדוס והוא גם ידע להעריך אותה ומה לחפש והיכן. יחד עם זאת, אהוד נתן 34 שנים מחייו- משנת 1972 ועד 2007 - 34 שנים של חפירות מתסכלות, עד שמצא את מבנה הקבר ואת הארון. ואכן- ב 2006 התגלה המאוזוליאום (מבנה קבורה מפואר) של הורדוס וארון הקבר שאורכו היה כ 6 מטר, שנימצא כשהוא מנותץ לגמרי.....

**אבל מהו הטעם בבניית ארמון ומצודה כה חזקים, במקום כה מרוחק במדבר ?** הסיבה היא אישית מאוד. הרודיון ממוקמת באתר שבו נערך קרב גדול ששינה את חייו של הורדוס. לצורך זה יש לחזור לראשית דרכו של הורדוס.

לאחר רציחתו של יוליוס קיסר גלשה האימפריה הרומית למלחמת אזרחים מחודשת. את הזמן הזה ניצלו הפרתים ושרידי בית חשמונאי שהשתלטו מחדש על ישראל בהנהגת אנטיגונוס. הורדוס, יחד עם אחיו פצאל והורקנוס, מצא את עצמו נצור בירושלים, על ידי כוחות הפרתים ואנטיגונוס. אחיו התאבד והורקנוס נשבה על ידי הפרתים. הורדוס ביחד עם אימו הצליחו להימלט לכיוון מדבר יהודה, התוכנית הייתה להגיע למצדה ומשם לפטרה, שהרי אימו – קיפרוס הייתה נסיכה נבטית. אלא שבאזור הרודיון השיגו אותו הרודפים ובמקום התחולל קרב מכריע בין כוחות הורדוס לבינם. במהלך המנוסה התהפכה מרכבתה של אימו והוא היה בטוח שהיא מתה. הורדוס כבר רצה לשלוח יד בנפשו, אלא שאז התהפך הגלגל, כוחותיו של הורדוס ניצחו בדרך פלא, אימו חולצה מתחת לעגלה ללא פגע, והם הצליחו להגיע למצדה ומשם לפטרה. לימים חזר הורדוס לארץ בראש כוח רומאי וכבש אותה מחדש, אבל ככל הנראה, את הרגע המכריע בכל חייו ראה באותה אפיזודה ליד הרודיון, ומשהשתלט על הארץ גמלה בו ההחלטה לבנות מבצר במקום, ולימים להפוך אותו **למקום קברו**.

ב 2012 שוחזר קבר הורדוס. מבואה חדשה למבקרים ומודל של מצבת קבר הורדוס נחנכו בטקס שנערך בגן לאומי הרודיון. הקבר, אשר מתנשא לגובה של ארבעה מטרים, עוצב לפי שרטוטי ורשימותיו של פרופ' אהוד נצר ז"ל, שהיה חוקר האתר. המבואה החדשה תאפשר למבקרים ליהנות מהצגת ממצאי החפירות ומסרט עלילתי חדש על חייו של המלך הורדוס. הממצאים המרגשים ביותר, שחלקם הוצגו במסיבת העיתונאים, הם שבריו של ארון קבורה רומאי, העשוי מאבן ורודה ונדירה. אלה הממצאים האישיים ביותר של הורדוס שנתגלו עד היום. להערכת נצר, הארון נופץ במכוון, ככל הנראה בידי מורדים יהודים שהשתלטו על הרודיון בתקופת המרד הגדול ברומאים (66-72 לספירה).

"היה כאן מעשה מכוון אמוציונלי של מישהו זועם, שחיפש נקמה", מסביר נצר, "שודדי קברים רגילים לא היו טורחים לרסק את הארון". יש לציין כי הקבר עדיין אפוף מסתורין, שכן עד היום לא התגלה בשום מקום שמו של הורדוס...



יוסף מתאר בפירוט רב את קבורתו של הורדוס. למרות שבדמו הורדוס היה אידומי (כלומר אם היה חיי היום היה בעל אזרחות ירדנית), הרי שנחשב אחד מהמלכים החזקים ביותר של היהודים. הוא עצמו החשיב את עצמו חצי יהודי; חז"ל אמרו: **"הורדוס התמלך כשועל, מלך כאריה ומת ככלב"**.

"המלך נישא על מיטת זהב משובצת אבנים יקרות מכל המינים ועליה שטיח ארגמן. הגווייה הייתה עטופה בגדי פורפורה (ארגמן, ע"ב) ומקושטת בכתר, ומעליו היה מונח זר זהב וליד ימינו הושם שרביט. סביב המיטה היו הבנים והמון הקרובים ואחריהם אנשי הצבא מחולקים לפי אומותיהם או הכינויים (...). הם הלכו שמונה ריס להרודיון, שכן בפקודתו של הורדוס שם היתה קבורתו".

במשך שנים חיפש נצר את הקבר בחלקו התחתון של אתר ההרודיון (שם שכן מרכז מינהלי חשוב), בעוד עמיתיו טוענים כי הוא נמצא בפסגתו. לאחר שהחיפושים לא העלו דבר, החליט נצר לחפש בתווך בין שני האתרים - במקום בו הסתיים שביל גישה בגרם מדרגות רחב. בניגוד לחוקרים אחרים שהאמינו כי השביל מוביל אל פסגת ההר, נצר האמין כי אל הפסגה הובילה דרך אחרת וכי השביל נבנה במיוחד למסע ההלוויה של הורדוס. ב 2006, על צלע ההר, גילה כי צדק: בסוף גרם המדרגות גילה חלקים של ארון קבורה. לקח לאהוד מעל ל 30 שנים של חפירות בקיסריה, מצדה ובבניאס עד שהכשיר את עצמו למציאת קברו של הורדוס... תחילה חשף את הפלטפורמה הגדולה שנועדה לכינוס כול הקהל הגדול לפני הטמנת הארון, ואז גילה את הטרקליניום- חדר שהיה מיועד לאכילה ושיחה (המילה "טרקלין" אכן נולדה ממנה). החדר נועד לאורחים שהגיעו לבקר את הקבר המפואר; אם החדר נועד למבקרי הקבר- הרי שהקבר צריך להיות בסמוך אליו; את המבנה הם חשפו 30 שנה לפני גילוי הקבר: אבנים מהקבר היו פזורות לאורך כול האתר מרמזות שאכן כאן הקבר, אך הקבר עצמו נישאר כחידה לאורך כול התקופה! עם סיום חשיפת הטרקליניום, לא נמצא הקבר. ניסיונות חפירה בסמוך, לא רמזו גם הם על מקום הקבר והדבר הוסיף לתעלומה. כישלונות אלו לא הרפו את ידיו של אהוד נצר, והוא המשיך לחקור בניסיון לחדור למוחו של הורדוס: היכן היה שם מלך זה את הקבר?

כיצד בנה הורדוס את ההרודיון?

על גבעה קטנה בנה הורדוס מצודה; בהמשך, לקח חומר מגבעה שכנה ועטף את כל המצודה- בכך בנה הר מלאכותי. כל זה במשך שנים בודדות בחום המדבר, עבודה בלתי רגילה! ברור כי פרויקט זה היה הקרוב ביותר לליבו של הורדוס. הר זה כולל המגדל, נראים מירושלים.

הורדוס יכול היה לארח כאן את חבריו רמי הדרג ברמת אירוח הדומה לזו שהציעו הקיסרים ברומא-  
כאן הוא החזיק ארמון על ההר ובו סאונה ובריכה, וכאן, **בסאונה נחשף בישראל לראשונה מבנה  
בעל כיפה המהווה את הכיפה הכי עתיקה בישראל .**

מהרודיון ברח הורדוס **למצדה** שם השאיר את משפחתו. בני-המשפחה עמדו במצור, ואף כי היו  
קרובים לנקודת משבר, כשנתרו בלא מים, ניצלו ברגע האחרון בזכות גשמים עזים, שמילאו את  
בורות המים המעטים שהיו אותה עת על ראש ההר.  
אירוע זה לא ישכח במהרה ולשם יחזור ויבנה את אחד מהארמונות המרשימים ביותר שבנה. הצמא  
שנחרט בזיכרונו, גרם לו לבנות מאגרי מים עצומים שם, עד שנדמה היה לבאים כי מעיינות מפכים על  
ההר. מערכת מים זו קיבלה מים מהנחלים בסביבה, ובעזרת מערכת ניקוז מתוחכמת היה יכול  
הורדוס עם 10,000 חיילים לשרוד למספר שנים! בורות המים על ההר הכילו כ-40 מיליון ליטר! עוד  
היו לו על ההר מחסני יין משובח שיובא מאיטליה כאן ועוד. ניתן לראות את הגאונות שלו באדריכלות.  
כשמבקרי הארמון תיארו את יופיו עולה כי נידמה היה שהקירות הפנימיים מצופים בשיש! לאמיתו של  
דבר היה זה סטוקו- מין טיח זול מעוטר בצבעים וממורק, עד שדמה בכול לשיש (כנראה הוא היה  
ההשראה לחלק מהקבלנים כיום...)  
כאן על קצה המצוק ניתן לדמיין את המלך יושב בבריזה המוצלת, לוגם כוס יין איטלקי משובח...  
בקלות ניתן להגיע למסקנה **כי טוב להיות מלך!** ואכן זה טוב, אם אתה יכול ליהנות ממנעמי  
הארמון... לצורך כך הורדוס הקיף את ההר בחומה כפולה.

הורדוס בנה את מצדה כמקום מפלט מפני אויבים בכוח כמו היהודים, שעלולים היו למרוד במשטרו,  
וקליאופטרה מלכת מצרים, שביקשה לשלוט גם ביהודה.

עד 2006 מקום קברו של הורדוס היה בגדר תעלומה. כאשר החליט אהוד נצר למתוח את הקו  
מהבריכה התחתונה למגדל העגול למעלה היו שחשדו כי הקבר היה בתוך המגדל העגול. מתחמים  
עגולים גדולים מאפיינים מתחמי קבורה מלכותיים, כגון של אוגוסטוס ואדריאנוס ברומא. אבל  
האקרופוליס בהורדיון היה ארמון, חוקרים שונים הציעו שהקבר נמצא בתוך המגדל המזרחי. נצר פסל  
הצעה זו מתוך תובנה שהורדוס לא התכוון להיקבר באקרופוליס, שכן לו יהי כן, המקום יהיה טמא  
טומאת מת, ומשפחתו לא תוכל ליהנות מן המתחם. אם כך, חשב נצר, עליו להיות בעיר התחתית.  
אך חוקי ההלכה היהודית לא אפשרו קבורה שם, ולכן היה ברור כי זה מחוץ למבנה העגול! כשהחלו  
לחפש ראיות לקבר מתחת למבנה, החלו לצוץ חלקים מהסרגופג. חלקים אלו הביאו את אהוד  
לתובנות נוספות: הוא ידע כי הסימטריה והיופי היו חשוב למלך, ולכן הסיק כי הורדוס לא יבנה את  
הקבר במיקום אקראי על ההר; להר היו ארבעה מגדלים מסביב, אך רק מגדל אחד היה עגול כולו; כל  
היתר היו חצי מגדל בחלקו החיצוני. אהוד מתח קו בין המגדל העגול למגדל שהיה במרכז הבריכה  
למטה. קו זה חצה את הטרקליניום; אהוד האמין כי על קו זה יבנה את הקבר.

קרב אקטיום (הקרב הימי הכי גדול בים התיכון 31 לפנה"ס) היה נקודת הכרעה עבור הורדוס. עד  
אז, תמך הורדוס במרק אנטוני; מרק הפסיד, ויחד אתו איבד הורדוס את פטרונו. אך לא אדם  
כהורדוס ייתן לפרט פעוט כזה להפריע לשאיפותיו... באומץ ותעוזה יוצאי דופן, פונה הורדוס  
לאוגוסטוס המנצח ואומר לו בערך בלשון זו: "כל השנים הייתי נאמן למרק אנטוני ומהיום אהיה נאמן  
לך". בכדי להראות לו את נאמנותו הוא בונה מספר ערים וקורא אותן על שם הקיסר. אחת מהן היא  
קיסריה.

לאחר שריצה את הפטרון שלו ברומא, התפנה לשירות עמו, והחל לבנות את אחד מהמבנים  
השאפתנים ביותר- בית המקדש. ממקדש זה נותר המבנה המקודש ביותר ליהדות כיום- הוא הכותל  
המערבי, הקיר שנותר מבית המקדש שנהרס על ידי הרומים 70 שנה אחרי מותו של הורדוס.  
האמביציות שלו בבניית בית המקדש היו פוליטיות אבל ללא ספק הוא הצליח במשימתו- עד היום  
הכותל מהווה מקור משיכה חזק לעם היהודי בו נערכות חגיגות בר מצווה, נישואים ועוד.

יש הסוברים כי סיבה נוספת לבניית בית המקדש היתה להראות כי לאלוהי היהודים בית המקדש הגדול ביותר! בזמנו היה בית המקדש הבניין הגדול ביותר באיזור, והוא השתרע על שטח שגודלו עמד על כ- 11 מגרשי כדורגל !!!

לצורך כך בנה פלטפורמה עצומה על גבי הר הבית. עד היום ניתן לראות חלקים ממבנה עצום זה במנהרות הכותל, בהן גילו את אבן הבנייה הגדולה ביותר בארץ: אורכה 30 מטר גובה 3 מטר רוחבה כ-4 מטר ומשקלה מעל ל 600 טון אבן זו הובלה ממרחק של מייל מהמיקום בו היא נמצאת כיום. חז"ל העידו על מבנה זה כי "מי שלא ראה בניין הורדוס לא ראה בניין נאה מימיו". (בבא בתרא ד' א').

במאי 2007 הודיע הבוקר פרופ' אהוד נצר מהאוניברסיטה העברית בזו הלשון: "קברו של המלך הורדוס התגלה באתר הרודיון ליד ירושלים". גילוי קברו של המלך הורדוס פתר את אחת התעלומות הגדולות שהעסיקו את הארכיאולוגים בארץ-ישראל מאז ומעולם. נצר, הנחשב לאחד מבכירי חוקרי הורדוס, ניהל חפירות בהרודיון מאז שנת 1972 בניסיון לאתר את קברו של המלך היהודי. יחד עם זאת, ללא שמו של הורדוס, כתוב מפורשות, העדויות הן עדיין נסיבתיות ולא חותכות. של המלך. שני סרקופגים נוספים, לבנים, נמצאו במקום. בניגוד ל"אדום" הם נמצאו פחות שבירים ובריכוז באחת מפניות המאוזולאום. לדעת נצר הם האחד היה של מלתקי, אשתו השישית של הורדוס, אשר כונתה גם "האישה השומרונית". היא נפטרה כמה חודשים לאחר הורדוס, ברומא, והיות ובנה הוא ארכלאוס, סביר שהביא אותה לקבורה ליד אביו. את הסרקופג השני זיהה נצר כשל גלפירה, אשתו של ארכלאוס, אשר נפטרה בשנת 5, ולכן ארכלאוס דאג לה לקבורה מסודרת. העדויות על השברים מוכיחות כי הם נשברו כ 60 שנה אחרי מותו מה שמתאים באופן יוצא מן הכלל למאורעות לאחר מותו- ככל הנראה במהלך המרד הראשון ברומאים בין השנים 66-72 לספירה. במרד הגדול התבצרו כאן המורדים. זכרו של הורדוס לא עורר פחד יותר, אך עדיין עורר שנאה.

הורדוס, שחשש ביותר לראשו- עד כדי פרנויה של ממש- בנה ארמונות מפוארים, מהודרים ומבוצרים במצדה ובהרודיון שכללו גם מאגרי מזון ומים לשעת מצור. כן בנה את המבצרים אלכסנדריון, הורקניה ומכוור. בירושלים בנה את מצודת אנטוניה בצידו הצפון מערבי של הר הבית. בימיו היו שקט ושלווה ויתכן שתנאים אלה אפשרו לו להקים את מפעליו. השגשוג הכלכלי ניכר בתעסוקה, פטרונו הרומיים נהנו משקט ולכן כל הנוגעים בדבר היו מרוצים ומפעלי הבנייה המגלומאניים, הם כנראה הראייה לכך.

"...וכלל את יופייה בכבוד וברוח נדיבה, כי את ראש הרמה הקיף מגדלים עגולים, ואת כל הכיכר המוקף מילא ארמונות נהדרים, ולא רק מראה הבתים בפנים היה תאוה לעיניים, כי אם גם מבחוץ היה עושר רב שפוף על הקירות והקרנות והגגות. המלך פיזר כסף רב למשוך ממרחק מים רבים עד ראש הרמה, ובשיפוע הגבעה חצב מאתים מעלות שיש לבן צח, כי הייתה הגבעה גבוהה למדי, אף כי כולה נעשתה בידי אדם, וגם בתחתית הגבעה הקים הורדוס בנייני מלכים אחרים, בתי מסכנות לכלי בית המלך ובתי משכן לעבדיו, עד כי דמתה המצודה הזאת לכל חוקיה לעיר שלמה בתחום ארמון מלכים." (מלחמות היהודים א' כ"א י').

יותר מאלפיים שנה חלפו מאז שמת הורדוס, בגיל 67, בשנה הרביעית לפני הספירה, וחוקרים אינם יודעים את סיבת מותו. בין הגורמים המשוערים - מחלות עצבים ומחלת טרשת העורקים. ואולם היום לדברי פרופסור פרופ' יאן הירשמן שניתח מחדש את הכתבים ההיסטוריים המתארים את הורדוס, כי סיבת המוות הסבירה ביותר של המלך היא מחלת כליות כרונית, שלוותה בנמק באיבר המין. מחלתו של הורדוס השפיעה במידה רבה על המשך שלטונו. הרומאים התכוונו להעניק לו גם את הממלכה הנבטית, אך ההידרדרות במצבו המנטאלי והגופני לא אפשרה זאת. עם השנים גברו חשדנותו וקנאותו. בשנותיו האחרונות היה הורדוס אחוז חרדות על קונספירציות שנקמות נגדו. הוא הוציא להורג את אשתו מרים החשמונאית ושניים מילדיו, ולפי הברית החדשה הורה לרצוח את כל התינוקות שייולדו בבית לחם בשל הנבואה שאחד מהם יירש את כסאו, ואף ניסה להתאבד. לדברי הירשמן, התיאור היחיד של תסמיני מחלתו שהשתמר עד היום מופיע בכתביו של יוספוס פלאוויוס. הוא מציין כי אמנם קשה לקבוע דיאגנוזה חד-משמעית מבלי לבדוק את הפציינט, "אבל

דיווחיו של פלאוויוס מכילים די מידע כדי לאפשר ניחוש מושכל אודות מחלתו".

בין הסימפטומים שמתאר פלאוויוס בכתביו, ושלדעת הירשמן מצביעים על מחלת כליות כרונית - גירוי חמור בעור, נפיחות ברגליים, כאבי בטן, קוצר נשימה, עוויתות בגפיים, עייפות ודיכאון. "דיווחיו של פלאוויוס מצביעים כי הורדוס סבל גם מנמק באיבר המין, המכונה נגרינה על שם פורנייר, שהוא זיהום חיידקי חמור", אומר הירשמן. לרוב, שלושה מצבים יכולים להוביל להתפתחות נמק כזה. "באחד מהם, הזיהום מתפשט לאיבר המין מאזור סמוך, פי הטבעת או הבטן. מאחר שמחלת כליות כרונית יכולה לגרום לכיבים במעי, אחת האפשרויות היא שאחד מהכיבים הללו נקרע, תכולת המעי נשפכה לקיבה, גרמה לזיהום, שהתפשט משם לאיבר המין". זיהום יכול להתרחש גם מפציעה ישירה באיבר המין. מאחר שהורדוס סבל מגירוי חמור בעורו, גירוד יתר באזור המפשעה עלול היה לפצוע את עורו ולגרום להתפתחות זיהום.

בתקופת שלטונו של הורדוס נחשבה יהודה למדינת חסות של רומא והורדוס לנתין של קיסר רומא אוגוסטוס. **כפי שהזכרנו לעיל, הוא נישא למרים החשמונאית אך רצח אותה בהתקף זעם. במהלך שלטונו הוציא הורדוס להורג כמעט את כל ילדיו לאחר שחשד בהם כי הם מנסים לחתור תחתיו.** המלך מת בגיל 67 הוא נירדף בימיו האחרונים ע"י רוחה של מרים אשתו, הורדוס חי בין השנים 74 עד 4 ומלך על יהודה במשך 33 שנים

באוקטובר 2010 נהרג אהוד נצר בהרודיון תוך נפילה מההר, לחקירתו הקדיש את מרבית מחקרו. בן 76 היה במוותו. אהוד הקדיש 33 שנים לחשיפת הקבר!!  
את אהוד הכרתי אישית ודבר מותו גרם לי צער רב מאוד, קרובו אמר כי אם יש משהו סימבולי בתקרית, זה שהיא אירעה במקום שלו הקדיש עשרות שנים מחייו ובו מצא את תגלית חייו.

**רשימה זו מוקדשת לזכרו של אהוד נצר**

תודות :

**לעמיר שלום** על העריכה.

**ניר הרטמן** הטייס .

**לליאנה משה ואבי** שאירחו אותי בטיסה

עד הפעם הבאה- נתראה!!!

אבי הרטמן

קישור לסרטון: [לחץ כאן](#)

קישור לאלבום צילומים של משה שטאובר: [לחץ כאן](#)

להורדת המסלול בפורמט Google Earth: [לחץ כאן](#)

להורדת המסלול בפורמט עמוד ענן: [לחץ כאן](#)

להורדת שדה ההמראה בבקעת הוריקניה: [לחץ כאן](#)

למזג אויר בבקעת הוריקניה: [לחץ כאן](#)

למפת Google Maps: [לחץ כאן](#)